

026761

Sak

KAB/kbj.

Innberetning v/ Knut Andreas Bergsvik

23.03.1988

innberetningsdato

HOPLAND

gnr. 155

bnr. 3

fk.nr.

gardsnavn

AUSTRHEIM

HORDALAND

kommune

fylke

MAGNUS HOPLAND

5130 AUSTREIM

eier/bruker

postnummer/adresse

Ang.

dato

1. Sammendrag.

Utgravning av steinalder/bronsealder lokalitet. 4 bosetningsfaser fra mesolittisk neolittisk tid, en mulig grav fra den eldste fasen. Bosetnings- og dyrkingsspor fra bronsealder.

2. Foranledning.

Lok. Snekkevik l. ble registrert for første gang i 1984 av Sigmund Alsaker,* i forbindelse med planene om bru over Fosnstraumen. Det ble foretatt nærmere registreringer i 1986 for eventuelt frigivelse av boplassen. Boplassen kom i direkte konflikt med vegtraseen Snekkevik - Førland og ble frigitt for graving sommeren 1987. (* Rapport 16.10.84)

3. Terreng beskrivelse av boplassen.

På boplassen har en utsyn mot Fosnstraumen i SV - SØ, og mot Lindås i Ø. Den ligger på en flate 10-11 m.o.h., bevokst med einer, furu og selje. I N er flaten tørr og skrånende opp mot NV. I SV og SØ er den temmelig våt. Umiddelbart SSV-SSØ for boplassen er det svært bratte skrenter. Mot V, N og Ø skrår terrenget oppover terrassevis, og det er her vått og ulendt. Disse omstendigheter avgrenser naturlig flaten til et areal på ca. 300 m².

4. UTGRAVINGEN.

Boplassen ble gravet ut i tiden 1.10. - 25.10. 1987, av J,G, Auestad, R. Barndon, K.A. Bergsvik, O. Brattset,

G. Hansen, A. Bruen Olsen og O. Økland.

Målet var følgende; Å foreta en kartlegging av boplassens stratigrafi. Å innsamle et tilstrekkelig representativt funnmateriale fra de enkelte bosetningsfasene, samt avdekking og dokumentasjon av evt. strukturer (ildsteder, huskonstruksjoner, graver) innenfor disse.

4.2 Framgangsmåte i korte trekk.

- Oppsetting av målesystem ved hjelp av kikkert, stadie, kompass og målebånd.
- Kartfesting med utgangspunkt i polygonpunkt 12 (13,28 m o.h. - også fix punkt , se plantegn. 2).
- Sjakting av halvmeters brede grøfter N-S, Ø-V og tegning av profiler.
- Ut fra profiltegnningene, mekanisk såldegraving av 1, 1/2 og 1/4 m² ruter for å bestemme boplassen kronologisk.
- Mekanisk såldegraving av 1/4 m² ruter utenfor det antatte sentrumsområdet for å avgrense de funnførende lagene.
- Åpning av et felt på 3x3 m, og graving av dette til steril grunn for å finne strukturer.

4.3. Stratigrafiske forhold.

Ut fra profilene ble boplassen foreløpig delt inn i 5 stratigrafiske lag (A-E). Et torvlag (A), et utvaskingslag (B), et brunt, humusholdig dyrkingslag (C), et svart kullrikt kulturlag (D) og et anrikningsskikt under dette (E). E lå delvis på grunnfjellet, delvis på steril sand/grus (F). Det var ingen observerbare sjikt innen D.

Under gravingen kom det på det rene at boplassen besto av 5 ulike adskilte bosetningsfaser.

Fase 1. Åkerhorisont, sannsynligvis bronsealder.

" 2. Mellomneolittisk, skifer/labraderitt dominans.

" 3. Tidligneolittisk, rhyolittdominans.

" 4. Senmesolittisk, flint/mikroflekkedominans.

" 5. Senmesolittisk, kvarts/kvartsittdominans.

4.4. Bosetningsfasene.

4.4.1. Åkerhorisont, fase 1. (1 C).

Lag C, som i profilen var tolket som et jordbrukslag, bar preg av å være sterkt omrotet m.h.t. det arkeologiske materialet. Elementer fra de 4 underliggende fasene var å finne her, i større eller mindre grad. Jordens konsistens var en humusholdig, porøs masse. Den var relativt funnrik, med opp til 6,8 avslag pr. liter. Tolkningen av laget som en gammel åker, synes derfor rimelig.

Åkerhorisonten er representert i toppen på alle gravingsenhetene, men viser en konsentrasjon i den NV delen av feltet. Her er også grusmassene tykkest, og det er den tørreste delen av boplassen. Her er også kuturlaget mektigst. Lengre S og Ø er det mer knausete og vått. Her har jordbrukslaget en annen karakter, en mer torvaktig konsistens. I dette området, som ligger utenfor kuturlagets utbredelse, er det vanskelig å etterspore skillet mellom C og E i profilen.

Strukturer.

Ved overgangen mellom åkerhorisonten og det svarte kuturlaget, var det mulig å etterspore følgende strukturer tilhørende fase 1. 2 ildstedsgroper

(str. 1 og 3), 8 stolpehull (str. 2,6,7,8,9,12,13 og 15). Åkerrein (profiltegn. 4 , 55x51y) og Utkastet Steinpakning (Str. 4) (se str. tegn. og foto).

Ildstedgropene er sirkelformede/ovale og klart avgrensede, ca. 10 cm dype og 1 m. i diam. Fylt med stein, fra små opp til 30x20 cm store. Gropene er fylt med relativt store kullbiter, opp til 2,5 cm i diameter.

Stolpehullene er sirkelformede/ovale og klart avgrensede. De er opptil 30 cm i diam. og skjærer mellom 4 og 18 cm ned i kulturlaget. Bare omkring str. 2 er det tegn til skoning. Denne stolpen må også ha helt mot V. Stolpehullene ligger langs en irregulær linje NV-SØ, på den høyestliggende delen av boplassen.

Åkerrein og utpløyet masse viser at jordbruksaktiviteten har pågått her over forholdsvis lang tid, idet jorda oppe fra flaten har blitt spredt over et såvidt stort område. Ved gjennomgang av materialet fra str. 4 viser dette sterk blanding, så både denne og åkerreinen bør derfor kunne tilskrives ardingen/hakkingen under jordbruksfasen oppe på flaten.

Funn

Avslagsdistribusjonen viser at fasen er omrotet. Kun ett funn kan med sikkerhet knyttes til denne fasen, en flatretursjert pilspiss av hvit kvartsitt (F 11).

Datering.

Formen på ildstedsgropene og de forholdsvis store kullbitene som ble funnet i disse, tyder på at jordbruksfasen tilhører bronsealder, muligens

jernalder. Funnet av pilespissen synes å bekrefte dette.

En kullprøve ble tatt ut fra str. 1. (DF 1882/1). Den vil datere ildstedet, men man kan ikke ut fra dette slutte seg til at det andre ildstedet, stolpehullene, pilespissen og jordbruksaktiviteten tilhører samme okkupasjonsfase.

Sannsynligvis dreier det seg om en langvarig bruk av boplassen til fangst/jordbruksformål i bronsealder/tidlig jernalder.

Sommeren 1988 skal undertegnede avdekke mer av jordbruksfasen ved hjelp av maskiner, spesielt med sikte på å finne flere ildsteder/stolpehull._

4.4.1. Fase 2, Mellomneolittisk horisont (2D)

Fase 2 har minst utstrekning i plan. Den ble kun gravet i 2 "rene" mekaniske lag (5 cm.) 1 en gravningsenhet (se funnskjema). Ut fra disse, og funn i jordbruksfasen, foreslås et opprinnelig utbredelsesområde på ca. 60 m². Mot NV er dette fjernet p.g.a. dyrkingsaktiviteten (se plantegn. 4).

Kulturlaget har en feit, sterkt kullholdig konsistens. Enkelte flate stein og skjørbrante stein ble funnet. Det er en funntetthet på opptil 2,6 pr. liter. Enkelte svært fragmentariske brante bein ble funnet.

Strukturer.

Ingen kan med sikkerhet knyttes til fase 2, men ved grøfting av Ø-S grøft ble det funnet 2 heller i nivå med 2D (Str. tegn. 10).

Funn.

Avslagsfordelingen viser en stor variasjon. Flint, bergart, mylonitt, rhyolitt, bergkrystall, kvarts/-

kvartsitt, skifer og labradoritt finnes i "rent" kulturlag. Særlig labradoritt og skifer er sterkt representert.

Typologiske elementer: Skiferspisser med rombisk tverrsnitt og (F 319, 320) små agnorer. Spesielle funn: slipt kleberpil (F 318).

Datering.

Forsøksvis vil jeg datere fase 2 til tidlig mellomneolittisk tid, ca. 4500 BP. En kullprøve, DF 1882/2 er tatt ut til ¹⁴C datering, men var ikke ferdig da rapporten ble skrevet.

4.4.3. Fase 3. Tidligneolittisk horisont (3D, 3E).

Fase 3 synes å ha et større utbredelesesområde enn 2. Den opptrer i "ren" kontekst i 9 mekaniske lag, fordelt på 4 1/4 m² ruter. Fasens utbredelsesområde, ca. 85 m², ligger hovedsaklig i SØ del av boplassen. (Se plantegn. 4), men dens opprinnelige utstrekning har nok i tillegg gått noe lengre mot NV, dette fjernet av dyrking. I N del er fasen konsentrert ved et svært mektig, svart kulturlag, opp til 15 cm. tykt (3D). I S del kan fasen kun spores gjennom et funnsjikt uten kulturlag (3E). Fasen har en gjennomsnittlig funntetthet på 2, og en topp på 4 avslag pr. liter. Enkelte svært fragmentariske brente bein ble funnet.

Strukturer.

Ingen kan med sikkerhet knyttes til fase 3.

Funn.

Avslagsmaterialet viser en klar rhyolittdominans, men flint, kvartsitt og noe skifer er til stede.

Redskapsinventaret er i stor grad tillaget av rhyolitt. Sylindriske kjerner og flekker opptrer i stort antall og enkelte av flekkene er omdannet til A-piler, skrapere og kniver.

Spesielt funn: pil av labradoritt (F 70).

Datering

Forsøksvis vil jeg datere fase 3 til tidligneo-littisk tid, ca. 4800 BP. Rhyolittdominansen og prosjektilinventaret er basis for dette. En kullprøve, DF 1822/3 ble tatt ut for ¹⁴C datering, men var ikke klar da rapporten ble skrevet.

4.4.4. Fase 4 Senmesolittisk (4D 4E)

Fase 4 ser ut til å være den største på boplassen, og er representert i "ren" kontekst i 23 mekaniske lag, fordelt på 10 ulike gravingsenheter. Den konsentrerer seg omkring SV del av boplassen (Se plantegn. 4), men med opprinnelig utstrekning lengre mot NV, (Nå omrotet av dyrking) antatt utbredelse ca. 280 m².

I N del ligger fasen i et mektig kullblandet kulturlag (4D), riktignok noe mindre fett enn i 3D, opp til 15 cm. tykt. I N del er fasen til stede, men uten observerbart kulturlag (4E). Fasen har en gjennomsnittlig funntetthet på 1.4 pr. liter, med en topp på 3 pr. l. Enkelte svært fragmentariske brente bein ble funnet.

Strukturer.

Nr. 5 og 10 kan knyttes til fase 4. Disse er en del av samme struktur, en steinpakning bestående av nevestore, skjørbrente stein, og kan tolkes som utkast fra ildstedsaktivitet innenfor fase 4. I rute 54x 49y ble det funnet en del flate heller innenfor 4D (Se strukturtegn. 9).

Funn.

Avslagsmaterialet viser en klar flintdominans, men kvarts/

kvartsitt er også til stede, og det finnes enkelte avslag av rhyolitt, bergart og skifer. Redskapsmaterialet domineres av mikroflekker.

Spesielle funn: Skiferkniv med rette egger (F459), skiferpil, bladformet, spissoval (F589), trinnøksfragment, grønnstein (F581).

Datering.

Forsøksvis vil jeg datere fase 4 til Senmesolittisk tid, ca. 5000 BP, på grunnlag av funnmaterialet. En kullprøve, DF 1822/4 er tatt ut for 14C datering, men denne var ikke klar da rapporten ble skrevet

4.4.5. Fase 5, Senmesolittisk (5D, 5E)

Dette er den eldste bosetningsfasen, den er gravet i 17 "rene" mekaniske lag, fordelt på 6 gravingsenheter, konsentrert omkring NV del av boplassen (se plantegning 4), rett oppå grusryggen her. I de fleste gravingsenhetene ligger funnmaterialet i et brungult, kullholdig anrikningslag (5E), men fasen er også representert ved et kulturlag (5D), dette er dog lysere og mer grusholdig enn 2, 3 og 1D. Fasen har en gjennomsnittlig funntetthet på 2,3 og en topp på 4,4 pr. liter. Dens opprinnelige utstrekning antas å være ca. 250 m².

Strukturer.

Struktur II ligger innenfor fase 5. Det var en flat helle, naturlig spaltet i to deler, kantsatt med mindre heller, delvis stående, delvis liggende under på N og V sider. Disse tyder på at den store hella opprinnelig har hvilt på de stående mindre

Umiddelbart under den store hella lå en uskadet, nyslipt, liten rettegget trinnøks (Se struktur tegn II).

Lag 5E fortsatte 10 cm under. Strukturen må derfor ha blitt anlagt etter at boplassen hadde vært i bruk en stund, men innenfor fase 5, fordi den var isolert er dette laget (5D). Struktur II ble tolket som en grav, kanskje helst en barnegrav p.g.a. størrelsen på hellene og øksa. Dette ble utgangspunktet for en utvidet undersøkelse på 3 dager 23-25/10 -87, da det ble torvet av et større felt (se plantegn 6-8) for evt. å finne flere strukturer av samme type. Det ble ikke påvist flere.

Sommeren 1988 skal en ytterligere del av feltet torves av, med samme problemstilling.

Funn.

Avslagsmaterialet viser en klar kvartsdominans i forhold til flint. Bergkrystall og mylonitt opptrer også. Det er få typologiske elementer i redskapsinventaret. En trinnøks er nevnt (F 547). Det er få typologiske elementer i redskapsinventaret. Det opptrer enkelte mikroflekker av flint, kvartsitt, mylonitt og bergkrystall. I åker-massene ble det også funnet 2 tverrpiler av flint. Under graving i anrikningslag/steril masse, ble det funnet en øks, sterkt skadet, slipt/prikkhugget av grønnstein.

Datering.

På grunnlag av råstoff-fordelingen og funnene vil jeg forsøksvis datere fase 5 til sen mesolittisk tid, ca. 5200 B.P.

En kullprøve er tatt ut fra 5E, og er sendt til 14C datering. Denne var ikke ferdig da rapporten ble skrevet.

5. Konklusjon.

Det ser ut til at boplassen har vært i noenlunde kontinuerlig bruk fra senmesolittisk fram til mellomneolittisk tid. Den første bosetningsfasen kan ha vært svært sporadisk og dekker sannsynligvis et langt tidsrom. Her er det ikke bevart noe kulturlag i nevneverdig grad, bosetningen har foregått på den høyestliggende delen av boplassen, på sand/grusryggen her. Dette var sannsynligvis det eneste beboelige området på denne tiden, p.g.a. strandlinja. Funnmaterialet har blitt rotet/tråkket ned i disse grusmassene gjennom lang tid, idet vi gjorde funn dypt nede mot steril sand. De første bosetningsfasene, 4, 3 og 2 har mye den samme karakteren, kulturlaget er svært mektig og kullholdig, brente bein har blitt bevart. Dette tyder på en mer intensiv type bosetning enn i den siste fasen, enten ved hyppigere besøk eller ved en mer sedentær form. Funnmaterialet er godt nok til å bestemme boplassen kronologisk, men hver enkelt fase er etter min mening for dårlig representert til at det kan gi noen indikasjoner om bosetningens karakter i hver enkelt fase eller endringer over tid.

Det tyder på at aktivitetsområdet skrumper inn i neolittisk tid, en gang i mellomneolitticum har bruken av boplassen opphørt. Årsakene til dette kan være mange, men på denne tiden har strandlinjea gått såpass langt ned at gode landingsplasser har vært sterkt redusert (se ØK kart og plantegn 2).

Boplassen vil for øvrig bli en del av undertegnedes hovedoppgave, som tar disse problemene opp til diskusjon på basis av registreringer av flere mesolittiske og neolittiske boplasser i dette området.

Fase 1 er en gjenopptagelse av boplassen, men til et annet bruk. Mens man i de forutgående fasene

først og fremst har drevet med jakt og fiske her, kommer jordbruk inn i bronsealder. Sannynligvis har Fosnstraumen fortsatt vært aktuell som fiskeplass, men nå blir de næringsrike kulturlagene fra steinalderen dyrket opp i tillegg.

Bergen, den 25, mars 1988

Knut Andreas Bergsvik
Knut Andreas Bergsvik

Vedlegg:

Funnskjema

Funnkatalog

Plantegninger

Strukturtegninger

Foto Sv/hv

Foto farger

Fotoliste farger

Søknader om 14C dateringer + resultater

ØK-kart